

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

14. veljače 2019. *

„Zahtjev za prethodnu odluku – Članci 56. i 63. UFEU-a – Slobodno pružanje usluga – Slobodno kretanje kapitala – Nacionalni propis kojim se određuje ništetnost ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem sklopljenih s neovlaštenim vjerovnikom – Uredba (EU) br. 1215/2012 – Članak 17. stavak 1. – Ugovor o kreditu koji je sklopila fizička osoba radi pružanja usluga turističkog smještaja – Pojam ‚potrošač‘ – Članak 24. točka 1. – Isključiva nadležnost u području stvarnih prava na nekretninama – Tužba radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu i brisanja založnog prava iz zemljišnih knjiga”

U predmetu C-630/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Općinski sud u Rijeci – Stalna služba u Rabu, Hrvatska, odlukom od 6. studenoga 2017., koju je Sud zaprimio 9. studenoga 2017., u postupku

Anica Milivojević

protiv

Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik Suda, u svojstvu predsjednika drugog vijeća, A. Prechal, C. Toader (izvjestiteljica), A. Rosas i M. Ilešič, suci,

nezavisni odvjetnik: E. Tanchev,

tajnik: M. Aleksejev, načelnik odjela,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 5. rujna 2018.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen, D. Malnar, M. Mlinac, P. G. Baučić, P. Novak, M. Sabolek, E. Garankić i A. Đureta, odvjetnici, uz asistenciju T. Borića, profesora,
- za hrvatsku vladu, T. Galli, u svojstvu agenta,
- za Europsku komisiju, M. Heller, L. Malferrari i M. Mataija, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 14. studenoga 2018.,

* Jezik postupka: hrvatski

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 56. i 63. UFEU-a i članka 4. stavka 1., članka 17., članka 24. točke 1. i članka 25. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci SL 2014., L 160, str. 40. i SL 2016., L 202, str. 57.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Anice Milivojević, s prebivalištem u Hrvatskoj, i društva austrijskog prava Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen (u daljnjem tekstu: društvo Raiffeisenbank) u vezi s tužbom koju je podnijela A. Milivojević radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu sklopljenog s društvom Raiffeisenbank i založne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora te radi brisanja tog osiguranja iz zemljišnih knjiga.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 U skladu s uvodnim izjavama 6., 15. i 18. Uredbe br. 1215/2012:
„(6) Zbog postizanja cilja slobodnog protoka sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, potrebno je i primjereno da pravila koja uređuju nadležnost i priznavanje i izvršenje sudskih odluka budu uređena pravnim instrumentom Unije koji je obvezujući i izravno primjenjiv.
[...]
(15) Pravila o nadležnosti trebala bi biti što je moguće više predvidiva i zasnovana na načelu da se nadležnost općenito temelji na domicilu tuženika. [...]
[...]
(18) U pogledu [ugovora o osiguranju, potrošačkih ugovora i ugovora o radu], slabija stranka bi trebala biti zaštićena pravilima o nadležnosti koja su povoljnija za njene interese od općih pravila.”
- 4 U članku 4. stavku 1. te uredbe određuje se:
„Podložno ovoj Uredbi, osobe s domicilom u državi članici, bez obzira na njihovo državljanstvo, tuže se pred sudovima te države članice.”
- 5 Članak 8. točka 4. navedene uredbe glasi kako slijedi:
„Osoba koja ima domicil u državi članici, može također biti tužena:
[...]
4. u stvarima koj[e] se odnose na ugovor, ako se tužba može [spojiti] s tužbom protiv istog tuženika u stvarima koj[e] se odnose na stvarna prava na nekretnin[ama], pred sudom države članice u kojoj se nalazi nekretnina.”

6 U skladu s člankom 17. stavkom 1. te uredbe:

„U pitanjima u vezi ugovora koj[i] sklapa osoba, potrošač, u svrhu koja se može smatrati da je izvan njegove profesionalne ili gospodarske djelatnosti, nadležnost se utvrđuje ovim Odjeljkom [...]”

7 Člankom 18. stavcima 1. i 2. Uredbe br. 1215/2012 propisuje se:

„1. Potrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne stranke bilo pred sudovima države članice u kojoj ta stranka ima domicil, ili, neovisno o domicilu druge stranke, pred sudovima mjesta gdje potrošač ima domicil.

2. Druga ugovorna stranka može pokrenuti postupak protiv potrošača samo pred sudovima države članice u kojoj potrošač ima domicil.”

8 U skladu s odredbama članka 19. te uredbe:

„Od odredaba ovog odjeljka može se odstupiti samo sporazumom:

1. koji je sklopljen nakon nastanka spora;
2. koji omogućuje potrošaču pokretanje postupka pred sudom različitim od suda koji je naveden u ovom odjeljku; ili
3. koji je sklopljen između potrošača i druge ugovorne stranke, od kojih ob[oje] u vrijeme sklapanja ugovora imaju domicil ili uobičajeno boravište u istoj državi članici i kojim se prenosi nadležnost na sudove te države članice, pod uvjetom da taj sporazum nije suprotan pravu te države članice.”

9 U skladu s člankom 24. točkom 1. prvim podstavkom navedene uredbe:

„Sljedeći sudovi države članice imaju isključivu nadležnost, neovisno o domicilu stranaka:

1. u postupcima čiji su predmet stvarna prava na nekretninama ili najam/zakup nekretnina, sudovi države članice u kojoj se nekretnina nalazi.”

10 U skladu s člankom 25. stavcima 1. i 4. te uredbe:

„1. Ako su se stranke neovisno o njihovu domicilu, sporazumjele da sud ili sudovi države članice imaju nadležnost u rješavanju sporova koji su nastali ili mogu nastati u vezi određenog pravnog odnosa, taj sud ili sudovi je nadležan/su nadležni, osim ako je sporazum ništav u pogledu njegove materijalne valjanosti prema pravu te države članice. Ta nadležnost je isključiva osim ako su se stranke drukčije sporazumjele. [...]

[...]

4. Sporazumi ili odredbe akta o osnivanju trusta kojima se dodjeljuje nadležnost nemaju pravnu snagu ako su suprotni člancima 15., 19. i[li] 23., ili ako isključuju nadležnost sudova koji na temelju članka 24. imaju isključivu nadležnost.”

11 Uređujući primjenu Uredbe br. 1215/2012 *ratione temporis*, njezinim člankom 66. stavkom 1. određuje se:

„Ova se Uredba primjenjuje samo na sudske postupke koji su pokrenuti, na vjerodostojne isprave koje su formalno sastavljene ili registrirane te na sudske nagodbe koje su potvrđene ili sklopljene na dan ili nakon 10. siječnja 2015.”

Hrvatsko pravo

Zakon o obveznim odnosima

- 12 Člankom 322. Zakona o obveznim odnosima, u verziji primjenjivoj na glavni postupak (Narodne novine, br. 78/15) (u daljnjem tekstu: Zakon o obveznim odnosima), određuje se:

„(1) Ugovor koji je protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva ništetan je, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo.

(2) Ako je sklapanje određenog ugovora zabranjeno samo jednoj strani, ugovor je valjan ako u zakonu nije što drugo predviđeno za određeni slučaj, a strana koja je povrijedila zakonsku zabranu snosit će odgovarajuće posljedice.”

- 13 U skladu s člankom 323. stavkom 1. tog zakona:

„U slučaju ništetnosti ugovora svaka ugovorna strana dužna je vratiti drugoj sve ono što je primila na temelju takva ugovora, a ako to nije moguće, ili ako se narav onoga što je ispunjeno protiv vraćanju, ima se dati odgovarajuća naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, ako zakon što drugo ne određuje.”

Zakon o potrošačkom kreditiranju

- 14 Zakon o potrošačkom kreditiranju (Narodne novine, br. 75/09) (u daljnjem tekstu: Zakon o potrošačkom kreditiranju) stupio je na snagu 1. siječnja 2010. Člankom 29. stavkom 1. tog zakona propisuje se da se on, uz određene iznimke, ne primjenjuje na ugovore o kreditu sklopljene do dana njegova stupanja na snagu.

- 15 Taj je zakon izmijenjen Zakonom o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (Narodne novine, br. 102/15) (u daljnjem tekstu: izmijenjeni Zakon o potrošačkom kreditiranju).

- 16 Članak 19.j izmijenjenog Zakona o potrošačkom kreditiranju, naslovljen „Ništetnost ugovora i posljedice ništetnosti”, glasi kako slijedi:

„(1) Ako je ugovor o kreditu sklopio vjerovnik, odnosno kreditni posrednik koji nema odobrenje za pružanje usluga potrošačkog kreditiranja, odnosno za posredovanje pri potrošačkom kreditiranju, ugovor je ništetan.

(2) U slučaju postojanja obveze vraćanja primljenog iz stavka 1. ovoga članka potrošač je na primljeni iznos dužan platiti kamate od dana pravomoćnosti odluke kojom se utvrđuje ništetnost.”

- 17 U skladu s člankom 19.l izmijenjenog Zakona o potrošačkom kreditiranju, naslovljenim „Nadležnost suda”:

„(1) U sporovima koji nastanu u vezi s ugovorom o kreditu potrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne strane bilo pred sudovima države u kojoj druga ugovorna strana ima sjedište, ili, neovisno o sjedištu druge ugovorne strane, pred sudovima mjesta gdje potrošač ima prebivalište.

(2) Druga ugovorna strana može pokrenuti postupak protiv potrošača samo pred sudovima države u kojoj potrošač ima prebivalište.

[...]”

Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima

18 Člankom 1. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnikom (Narodne novine, br. 72/17) (u daljnjem tekstu: Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima), naslovljenim „Predmet Zakona”, određuje se:

„(1) Ovaj Zakon se primjenjuje na ugovore o kreditu s međunarodnim obilježjem sklopljene u Republici Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika [...]

(2) Ovaj Zakon se primjenjuje i na druge pravne poslove sklopljene u Republici Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika koji su nastali kao posljedica ili se temelje na ugovoru o kreditu s međunarodnim obilježjem iz stavka 1. ovoga članka.”

19 U skladu s člankom 2. tog zakona, naslovljenim „Značenje izraza”:

„U smislu ovoga Zakona izraz:

- ‚dužnik’ označava fizičku ili pravnu osobu kojoj je ugovorom o kreditu s međunarodnim obilježjem odobren kredit odnosno osobu koja je u korist osobe kojoj je odobren kredit sudjelovala kao sudužnik, [založni] dužnik, založni sudužnik ili jamac
- ‚neovlašteni vjerovnik’ označava pravnu osobu koja je ugovorom o kreditu s međunarodnim obilježjem odobrila kredit dužniku, a na dan sklapanja ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem ima upisano sjedište izvan Republike Hrvatske i nudi ili pruža usluge odobravanja kredita u Republici Hrvatskoj, iako za pružanje tih usluga ne ispunjava uvjete propisane posebnim propisom, odnosno ne raspolaže propisanim odobrenjima i/ili suglasnostima nadležnih tijela Republike Hrvatske.
- ‚ugovor o kreditu s međunarodnim obilježjem’ označava ugovor o kreditu, ugovor o zajmu ili drugi ugovor kojim je neovlašteni vjerovnik odobrio dužniku određeni iznos novčanih sredstava, a dužnik se obvezao plaćati ugovorene kamate i iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoreno.”

20 Člankom 3. navedenog zakona, naslovljenim „Ništetnost ugovora o kreditu”, propisuje se:

„(1) Ugovori o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljeni u Republici Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika su ništetni.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, ništetnost se ne može isticati ako je ugovor u cijelosti ispunjen.”

21 Člankom 4. tog zakona, naslovljenim „Ništetnost drugih pravnih poslova”, propisuje se:

„Javnobilježnički akt sklopljen na osnovi ili u vezi s ništetnim ugovorom iz članka 3. ovoga Zakona je ništetan.”

22 Uređujući „[p]osljedice ništetnosti”, člankom 7. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima određuje se:

„Svaka ugovorna strana dužna je vratiti drugoj sve ono što je primila na temelju ništetnog ugovora, a ako to nije moguće ili ako se narav onoga što je ispunjeno protivi vraćanju, treba se dati odgovarajuća naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke.”

23 Člankom 8. tog zakona utvrđuju se pravila o nadležnosti kako slijedi:

„(1) U sporovima koji nastanu u vezi ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem, u smislu ovog Zakona, dužnik može pokrenuti postupak protiv neovlaštenog vjerovnika bilo pred sudovima države u kojoj neovlašteni vjerovnik ima sjedište, ili, neovisno o sjedištu neovlaštenog vjerovnika, pred sudovima mjesta gdje dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište.

(2) Neovlašteni vjerovnik, u smislu [stavka] 1. ovoga članka, može pokrenuti postupak protiv dužnika samo pred sudovima države u kojoj dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište. Za nišetne ugovore u smislu ovoga Zakona, isključivo je mjerodavno pravo Republike Hrvatske, a sud će po tužbi za utvrđenje nišetnosti ugovora, ne ispitujući postojanje drugim zakonima propisanih pretpostavki o mjerodavnosti prava u odnosu na mjesto sklapanja ugovora, primijeniti ovaj Zakon.”

24 Članak 10. navedenog zakona glasi kako slijedi:

„(1) Ugovori o kreditu s međunarodnim obilježjima u smislu ovoga Zakona sklopljeni do dana stupanja na snagu ovoga Zakona u Republici Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika nišetni su od trenutka njihova sklapanja s posljedicama iz članka 7. ovoga Zakona.

(2) Pravni poslovi sklopljeni do dana stupanja na snagu ovoga Zakona u Republici Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika koji su nastali kao posljedica ili se temelje na ugovoru o kreditu s međunarodnim obilježjima iz članka 1. stavka 1. ovoga Zakona nišetni su od trenutka njihova sklapanja s posljedicama iz članka 7. ovoga Zakona.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

25 Dana 23. travnja 2015. A. Milivojević podnijela je tužbu pred sudom koji je uputio zahtjev, odnosno Općinskim sudom u Rijeci – Stalnom službom u Rabu, Hrvatska, protiv društva Raiffeisenbank radi utvrđenja nišetnosti ugovora o kreditu sklopljenog između stranaka 5. siječnja 2007. u iznosu od 47 000 eura (u daljnjem tekstu: predmetni ugovor) i založne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora te radi brisanja tog osiguranja iz zemljišnih knjiga.

26 U potporu svojoj tužbi A. Milivojević pozvala se na odredbe članka 322. stavka 1. Zakona o obveznim odnosima, prema kojima je nišetan ugovor koji je protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva.

27 Iako je u glavnom postupku nesporno da je društvo Raiffeisenbank bilo „neovlašteni vjerovnik” u smislu članka 2. Zakona o nišetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima, odnosno vjerovnik s poslovnim nastanom u drugoj državi članici koji ne raspolaže potrebnim ovlaštenjem Hrvatske narodne banke za odobravanje kredita u Hrvatskoj, sud koji je uputio zahtjev navodi da su među strankama sporne činjenične okolnosti koje se, među ostalim, odnose na mjesto sklapanja predmetnog ugovora. Društvo Raiffeisenbank tvrdi da je taj ugovor bio sklopljen u Austriji, a A. Milivojević smatra da je bio sklopljen u Hrvatskoj.

28 Kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev, A. Milivojević navela je da je predmetni ugovor sklopila preko posrednika, kojem je platila proviziju, kako bi proširila i obnovila svoju kuću radi uređenja apartmana za iznajmljivanje. Iz te odluke također proizlazi da se ne može isključiti da je dio zajma bio upotrijebljen u privatne svrhe. Osim toga, A. Milivojević spomenula je da je kredit namjeravala vraćati zaradom od te djelatnosti.

29 Iz spisa podnesenog Sudu također proizlazi da je predmetni ugovor sadržavao ugovornu odredbu o alternativnoj prorogaciji nadležnosti u korist austrijskih sudova ili sudova tuženikova domicila.

- 30 Glavna rasprava zaključena je 3. siječnja 2017.
- 31 Međutim, nakon što je 14. srpnja 2017. stupio na snagu Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima, glavna rasprava preotvorena je rješenjem od 10. kolovoza 2017.
- 32 Sud koji je uputio zahtjev smatra da bi na temelju odredaba tog propisa, a imajući u vidu njegovu retroaktivnu primjenu, predmetni ugovor mogao biti ništetan ako se utvrdi da je sklopljen u Hrvatskoj.
- 33 Stoga sud koji je uputio zahtjev dvoji, kao prvo, o tome je li Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima usklađen s člancima 56. i 63. UFEU-a jer smatra da se tim propisom može povrijediti sloboda društva Raiffeisenbank na pružanje financijskih usluga. Navedeni sud dvoji u mogućnost opravdavanja takve povrede ciljevima koje je hrvatska vlada istaknula radi obrazloženja retroaktivne primjene tog zakona.
- 34 Sud koji je uputio zahtjev također primjećuje da se na osnovi izmijenjenog Zakona o potrošačkom kreditiranju, na način kako ga je protumačio Vrhovni sud Republike Hrvatske, ne može temeljiti utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu sklopljenih prije njegova stupanja na snagu 30. rujna 2015.
- 35 U vezi s time sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da je na sastanku predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova, koji je održan 11. i 12. travnja 2016., zaključkom od 12. travnja 2016. odlučeno kako slijedi:

„3.1. (nadležnost)

U sporovima za ništetnost ugovora o kreditu između tužitelja hrvatskih fizičkih osoba (potrošača) i stranih (bankarskih) pravnih osoba, kada se o nadležnosti odlučuje nakon 1. srpnja 2013., uvijek je za suđenje nadležan hrvatski sud prema odredbi čl. 16. Uredbe [Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) i čl. 17. Uredbe [br. 1215/2012].

3.2. (ništetnost ugovora)

Iako je sklapanje takvih ugovora zabranjeno stranim bankarskim institucijama koje nisu imale odobrenje za pružanje takvih usluga u Republici Hrvatskoj, takvi ugovori nisu ništetni jer ta posljedica nije propisana niti Zakonom o bankama niti Zakonom o kreditnim institucijama sve do 30. rujna 2015., kada je takva posljedica propisana [izmijenjenim Zakonom o potrošačkom kreditiranju].”

- 36 Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev pita se o različitim aspektima svoje međunarodne nadležnosti za odlučivanje u glavnom postupku s obzirom na odredbe Uredbe br. 1215/2012. U tom pogledu taj sud navodi da on na temelju odredaba hrvatskog Zakona o parničnom postupku može u ovoj fazi postupka koji je pred njim u tijeku razmotriti svoju nadležnost.
- 37 Navedeni sud dvoji o tome je li članak 8. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima usklađen s pravilima o nadležnosti koja su utvrđena u Uredbi br. 1215/2012. On se također pita može li se s obzirom na sudsku praksu Suda, a osobito presude od 3. srpnja 1997., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337) i od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), predmetni ugovor smatrati „potrošačkim ugovorom” te je li glavni postupak obuhvaćen pravilima o isključivoj nadležnosti u području stvarnih prava na nekretninama, koja su propisana u članku 24. točki 1. te uredbe.

38 U tim je okolnostima Općinski sud u Rijeci – Stalna služba u Rabu, Hrvatska odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li članke 56. i 63. [UFEU-a] tumačiti na način da im se protive odredbe Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u [Hrvatskoj] s neovlaštenim vjerovnikom [...], posebno odredbe iz čl. 10. tog Zakona, kojima se ugovori o kreditu i drugi pravni poslovi koji su nastali kao posljedica ili se temelje na ugovoru o kreditu sklopljeni između dužnika (u smislu čl. 1. i čl. 2. al. 1. tog Zakona) i neovlaštenih vjerovnika (u smislu odredbe iz čl. 2. al. 2. tog Zakona) određuju ništetnima i kad su oni sklopljeni prije stupanja na snagu tog Zakona od trenutka njihova sklapanja, s posljedicama da je svaka ugovorna strana dužna vratiti drugoj sve ono što je primila na temelju ništetnog ugovora, a ako to nije moguće ili ako se narav onoga što je ispunjeno protiv vraćanju, treba se dati odgovarajuća naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke[?]
2. Treba li Uredbu [br. 1215/2012], osobito njezine članke 4. st. 1. i 25., tumačiti na način da im se protive odredbe iz čl. 8. st. 1. i 2. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u [Hrvatskoj] s neovlaštenim vjerovnikom [...], kojima se propisuje da u sporovima koji nastanu u vezi s ugovorom o kreditu s međunarodnim obilježjem u smislu tog Zakona dužnik može pokrenuti postupak protiv neovlaštenog vjerovnika bilo pred sudovima države u kojoj neovlaštenu vjerovnik ima sjedište, ili, neovisno o sjedištu neovlaštenog vjerovnika, pred sudovima mjesta gdje dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište te da neovlaštenu vjerovnik, u smislu tog Zakona, može pokrenuti postupak protiv dužnika samo pred sudovima države u kojoj dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište[?]
3. Radi li se o potrošačkom ugovoru u smislu odredbi iz čl. 17. st. 1. Uredbe br. 1215/2012 i preostale pravne stečevine Europske unije kada je primatelj kredita fizička osoba koja je ugovor o kreditu sklopila u svrhu ulaganja u apartmane radi obavljanja ugostiteljske djelatnosti pružanja usluga smještaja turistima u domaćinstvu[?]
4. Treba li se odredba iz čl. 24. toč. 1. Uredbe br. 1215/2012 tumačiti na način da postoji nadležnost suda u Republici Hrvatskoj u postupku radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu, založne izjave i brisanja zaloga iz zemljišnih knjiga kada su radi osiguranja potraživanja iz ugovora o kreditu u zalog dane nekretnine dužnika na području Republike Hrvatske[?]

O prethodnim pitanjima

Nadležnost Suda za razmatranje prvog pitanja

- 39 Hrvatska vlada tvrdi da Sud nije nadležan za razmatranje prvog pitanja jer je predmetni ugovor bio sklopljen 5. siječnja 2007., odnosno prije pristupanja Republike Hrvatske Uniji 1. srpnja 2013. Sud nije nadležan za odgovaranje na prethodno pitanje suda države članice o tumačenju prava Unije kada činjenične okolnosti na koje valja primijeniti to pravo prethode pristupanju te države članice Uniji. Ta je vlada na raspravi također navela da je taj ugovor raskinut 2012.
- 40 U tom pogledu valja navesti, kao prvo, da sud koji je uputio zahtjev u okviru prvog pitanja dvoji o usklađenosti Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima, koji je donesen nakon pristupanja Republike Hrvatske Uniji, s odredbama članaka 56. i 63. UFEU-a. Na temelju svojeg retroaktivnog učinka, taj bi se propis primjenjivao na glavni postupak i utjecao na ugovore o kreditu sklopljene prije pristupanja te na druge pravne poslove koji su nastali kao posljedica takvih ugovora.

- 41 Kao drugo, iako je predmetni ugovor o kreditu bio sklopljen i raskinut prije pristupanja, pri čemu okolnost raskida nije bila navedena u zahtjevu za prethodnu odluku, iz tog zahtjeva ipak proizlazi da i dalje postoje određeni učinci povezani s tim ugovorom i pravnim poslovima koji su nastali kao njegova posljedica, osobito upis hipoteke u pogledu kojeg A. Milivojević zahtijeva brisanje.
- 42 Doista, kao što to proizlazi iz članka 2. Akta o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske i prilagodbama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (SL 2013., L 300, str. 22.), odredbe izvornih Ugovora, među ostalim članci 56. i 63. UFEU-a, obvezujuće su za Hrvatsku od dana njezina pristupanja pa se stoga one primjenjuju na buduće učinke situacija nastalih prije pristupanja (vidjeti analogijom presudu od 29. siječnja 2002., Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, t. 50.).
- 43 Iz prethodno navedenog proizlazi da argumente koje je istaknula hrvatska vlada radi osporavanja nadležnosti Suda za odlučivanje o prvom pitanju valja odbiti, iako je predmetni ugovor povodom kojeg se vodi glavni postupak bio sklopljen prije pristupanja Republike Hrvatske Uniji, jer se u ovom slučaju to prvo pitanje ipak odnosi na tumačenje prava Unije, a odgovor na njega može dovesti u pitanje usklađenost s pravom Unije nacionalnog propisa koji je ta država članica donijela nakon tog datuma i koji proizvodi pravne učinke u pogledu tog ugovora nakon navedenog pristupanja.

Dopuštenost prvih triju pitanja

- 44 Društvo Raiffeisenbank i hrvatska vlada navode da je prvo pitanje hipotetsko jer nije utvrđena primjenjivost Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima na glavni postupak.
- 45 Hrvatska vlada usto je istaknula nedopuštenost drugog i trećeg pitanja smatrajući da se na pravne odredbe na koje sud koji je uputio zahtjev upućuje u okviru svojih pitanja, odnosno na članak 4. stavak 1. i članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012, ne može više pozivati nakon što se društvo Raiffeisenbank upustilo u postupak pred tim sudom. U pogledu članka 25. te uredbe, ta vlada navodi da iz zahtjeva za prethodnu odluku ne proizlazi da su stranke sklopile sporazum o prorogaciji nadležnosti.
- 46 U pogledu prvog pitanja valja primijetiti da, iako sud koji je uputio zahtjev nije u trenutačnoj fazi postupka razriješio činjenično pitanje utvrđenja mjesta sklapanja predmetnog ugovora, što je u skladu s člankom 3. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima bitno pitanje radi njegove primjene, ta okolnost ne ograničava njegovu ovlast procjene u kojoj je fazi tog postupka nužno Sudu uputiti zahtjev za prethodnu odluku za potrebe tog postupka (vidjeti u tom smislu presude od 22. lipnja 2010., Melki i Abdeli, C-188/10 i C-189/10, EU:C:2010:363, t. 41. i od 4. lipnja 2015., Kernkraftwerke Lippe-Ems, C-5/14, EU:C:2015:354, t. 31.), pri čemu on ima isključivu nadležnost u pogledu odabira najprikladnijeg trenutka da to učini (vidjeti u tom smislu presudu od 15. ožujka 2012., Sibilio, C-157/11, neobjavljenu, EU:C:2012:148, t. 31.).
- 47 Što se tiče drugog i trećeg pitanja, valja podsjetiti na to da je, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, u okviru postupka suradnje između Suda i nacionalnih sudova, koji je uspostavljen člankom 267. UFEU-a, isključivo na nacionalnom sucu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Posljedično, ako se postavljena pitanja odnose na tumačenje prava Unije, Sud u načelu mora donijeti odluku (presuda od 6. ožujka 2018., SEGRO i Horváth, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, t. 42. i navedena sudska praksa).
- 48 Također je ustaljena sudska praksa da pitanja o tumačenju prava Unije koja uputi nacionalni sudac unutar pravnog i činjeničnog okvira koji utvrđuje pod vlastitom odgovornošću i čiju točnost Sud nije dužan provjeravati uživaju presumpciju relevantnosti (presuda od 14. lipnja 2017., Online Games i dr.,

C-685/15, EU:C:2017:452, t. 42. i navedena sudska praksa). Sud može odbiti odlučivati o zahtjevu koji je uputio nacionalni sud samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se dao koristan odgovor na upućena pitanja i razumjeli razlozi zbog kojih nacionalni sud smatra da su mu potrebni odgovori na ta pitanja za odlučivanje u sporu koji se pred njim vodi (vidjeti u tom smislu presudu od 8. rujna 2016., Politanò, C-225/15, EU:C:2016:645, t. 22. i navedenu sudska praksu). Međutim, suprotno onomu što tvrdi hrvatska vlada, problematika na koju se odnosi drugo i treće pitanje nije hipotetska.

49 U tim okolnostima valja zaključiti da je prvo, drugo i treće pitanje dopušteno.

Prvo pitanje

50 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članke 56. i 63. UFEU-a tumačiti na način da im se protivi propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, učinak kojega je, među ostalim, to da su ugovori o kreditu i na njima utemeljeni pravni poslovi sklopljeni na državnom području te države članice između dužnikâ i vjerovnikâ s poslovnim nastanom u drugoj državi članici koji ne raspolažu odobrenjem koje nadležna tijela prve države članice izdaju za obavljanje njihove djelatnosti na njezinu državnom području ništetni od dana svojeg sklapanja, čak i ako su bili sklopljeni prije stupanja na snagu navedenog propisa.

Primjenjiva sloboda kretanja

51 Budući da je prethodno pitanje postavljeno kako u pogledu članka 56. UFEU-a tako i u pogledu njegova članka 63., najprije valja utvrditi može li i, ovisno o slučaju, u kojoj mjeri nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku utjecati na ostvarivanje slobodnog pružanja usluga i/ili slobodnog kretanja kapitala.

52 U ovom slučaju iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da se Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima odnosi na financijske usluge koje pružaju kreditne institucije čije je upisano sjedište smješteno izvan hrvatskog državnog područja i koje ne raspolažu odobrenjima i/ili suglasnostima hrvatskih nadležnih tijela koje su u tu svrhu propisane nacionalnim pravom.

53 U tom je pogledu Sud već presudio da se takve transakcije profesionalnog odobravanja kredita u načelu odnose kako na slobodno pružanje usluga u smislu članka 56. i sljedećih UFEU-a tako i na slobodno kretanje kapitala u smislu njegova članka 63. i sljedećih (presuda od 22. studenoga 2018., Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank, C-625/17, EU:C:2018:939, t. 23. i navedena sudska praksa).

54 Kada se nacionalna mjera istodobno odnosi na slobodno pružanje usluga i slobodno kretanje kapitala, valja razmotriti u kojoj mjeri ostvarivanje tih sloboda utječe na te temeljne slobode i prevladava li u okolnostima slučaja u glavnom postupku jedna od njih u odnosu na drugu. U načelu, Sud razmatra predmetnu mjeru samo s obzirom na jednu od tih dviju sloboda ako se pokaže da je u okolnostima slučaja jedna od njih posve sporedna u odnosu na drugu te joj može biti pridružena (presuda od 12. srpnja 2012., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, t. 70. i navedena sudska praksa).

55 Budući da se Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima, o kojem je riječ u glavnom postupku, propisuje ništetnost svih ugovora koje u Hrvatskoj sklopi neovlašteni vjerovnik sa sjedištem izvan te države članice, učinak takvog pravnog uređenja jest taj da ono utječe na pristup gospodarskih subjekata s poslovnim nastanom u drugim državama članicama, koji ne ispunjavaju uvjete određene tim propisom, pružanju financijskih usluga na hrvatskom tržištu i tako prevladavajuće utječe na slobodno pružanje usluga. Budući da su ograničavajući učinci navedenog propisa na slobodno

kretanje kapitala tek neizbježna posljedica ograničenja nametnutog u pogledu pružanja usluga (presuda od 3. listopada 2006., Fidium Finanz, C-452/04, EU:C:2006:631, t. 48. i navedena sudska praksa), ne treba razmatrati njegovu usklađenost s člankom 63. i sljedećima UFEU-a.

- 56 Stoga postavljeno pitanje treba razmotriti jedino u pogledu članka 56. i sljedećih UFEU-a, koji se odnose na slobodno pružanje usluga, s obzirom na premisu da je predmetni ugovor bio sklopljen u Hrvatskoj, što je činjenično pitanje koje je ipak na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Članak 56. UFEU-a

- 57 Iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da slobodno pružanje usluga iz članka 56. UFEU-a zahtijeva uklanjanje svake diskriminacije prema pružatelju usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici na osnovi njegove državne pripadnosti kao i ukidanje svakog ograničenja, čak i ako se ono na jednak način primjenjuje na domaće pružatelje usluga i na one iz drugih država članica, kad je ono takve prirode da zabranjuje, otežava ili čini manje privlačnima djelatnosti pružatelja usluga koji ima poslovni nastan u drugoj državi članici u kojoj zakonito pruža istovrsne usluge (presuda od 18. srpnja 2013., Citroën Belux, C-265/12, t. 35. i navedena sudska praksa).
- 58 Iz sudske prakse Suda također proizlazi da je djelatnost odobravanja kredita, kojom se bave kreditne institucije, usluga u smislu članka 56. UFEU-a (presuda od 12. srpnja 2012., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, t. 72. i navedena sudska praksa).
- 59 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je u hrvatskom pravnom poretku ništetnost ugovora o kreditu sklopljenih s neovlaštenim vjerovnikom istodobno propisana izmijenjenim Zakonom o potrošačkom kreditiranju i Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima. Međutim, područje primjene tih dvaju zakona nije istovjetno, s obzirom na to da je područje primjene potonjeg zakona opsežnije jer se, kao što to proizlazi iz njegova članka 1. stavka 1., primjenjuje na sve ugovore o kreditu, uključujući one koji su sklopljeni u profesionalne svrhe. Nasuprot tomu, izmijenjeni Zakon o potrošačkom kreditiranju odnosi se samo na potrošačke ugovore.
- 60 Kao što to također proizlazi iz zahtjeva za prethodnu odluku, u razdoblju od 1. srpnja 2013., odnosno od datuma pristupanja Republike Hrvatske Uniji, do 30. rujna 2015., odnosno do datuma stupanja na snagu izmijenjenog Zakona o potrošačkom kreditiranju, navedena ništetnost djeluje na temelju retroaktivne primjene Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima isključivo na ugovore o kreditu sklopljene s neovlaštenim vjerovnicima koji imaju sjedište izvan Hrvatske.
- 61 Naime, iz tumačenja izmijenjenog Zakona o potrošačkom kreditiranju koje je dao Vrhovni sud Republike Hrvatske proizlazi da se na temelju tog zakona ništetnost potrošačkih ugovora o kreditu sklopljenih s neovlaštenim vjerovnikom ne primjenjuje retroaktivno na situacije koje su prethodile njegovu stupanju na snagu, odnosno na situacije prije 30. rujna 2015.
- 62 Stoga, budući da se Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima uspostavlja derogativno uređenje za određene financijske usluge s obzirom na okolnost ima li pružatelj sjedište u državi članici različitoj od one u kojoj se pruža usluga, valja zaključiti da se do 30. rujna 2015. hrvatskim pravom provodila izravna diskriminacija prema vjerovnicima s poslovnim nastanom izvan Hrvatske, nakon kojeg je datuma ništetnost ugovora o kreditu sklopljenih s neovlaštenim vjerovnikom proširena na ugovore s vjerovnicima s poslovnim nastanom u toj državi članici.
- 63 Budući da je nakon tog datuma uređenje ništetnosti bilo jednako primjenjivo na sve neovlaštene vjerovnike, Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima ograničava u pogledu tog razdoblja ostvarivanje slobodnog pružanja usluga.

- 64 Naime, kao što to proizlazi iz sudske prakse Suda, pojam ograničenja obuhvaća mjere koje poduzima država članica koje, iako se jednako primjenjuju, utječu na pristup gospodarskih subjekata drugih država članica tržištu (presuda od 12. srpnja 2012., *SC Volksbank România*, C-602/10, EU:C:2012:443 t. 75. i navedena sudska praksa). Doista, u ovom se slučaju Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima vjerovnicima sa sjedištem izvan Hrvatske uvjetuje pristup hrvatskom tržištu financijskih usluga dobivanjem odobrenja koje izdaje Hrvatska narodna banka i na taj način čini manje privlačnim pristup tom tržištu, čime se povređuje sloboda zajamčena člankom 56. UFEU-a.
- 65 Stoga valja razmotriti, kao prvo, mogu li ciljevi na kojima se temeljilo donošenje tog zakona opravdati odstupanje na temelju članka 52. UFEU-a i, kao drugo, ispunjava li navedeni zakon važne razloge u općem interesu te, ako ih ispunjava, je li prikladan zajamčiti ostvarenje zadanih ciljeva i ne prekoračuje li ono što je nužno da bi ih se postiglo (vidjeti u tom smislu presudu od 18. srpnja 2013., *Citroën Belux*, C-265/12, EU:C:2013:498, t. 37. i navedenu sudsku praksu).
- 66 Ponajprije, u pogledu razdoblja od datuma pristupanja Republike Hrvatske Uniji do 30. rujna 2015., iz sudske prakse Suda proizlazi da se izravno diskriminatoran ograničavajući propis o kojem je riječ u glavnom postupku može opravdati samo razlozima javnog poretka, javne sigurnosti ili javnog zdravlja, koji su propisani člankom 52. UFEU-a, a na koji upućuje članak 62. UFEU-a (vidjeti u tom smislu osobito presude od 9. rujna 2010., *Engelmann*, C-64/08, EU:C:2010:506, t. 34.; od 22. listopada 2014., *Blanco i Fabretti*, C-344/13 i C-367/13, EU:C:2014:2311, t. 38. i od 28. siječnja 2016., *Laezza*, C-375/14, EU:C:2016:60, t. 26.).
- 67 Naime, pozivanje na takvo opravdanje pretpostavlja postojanje stvarne i dovoljno ozbiljne opasnosti koja utječe na temeljni interes društva (presuda od 21. siječnja 2010., *Komisija/Njemačka*, C-546/07, EU:C:2010:25, t. 49. i navedena sudska praksa).
- 68 Kao što to proizlazi iz pisanih i usmenih očitovanja koja je podnijela hrvatska vlada, Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima bio je donesen radi zaštite velikog broja hrvatskih građana koji su sklapali ugovore o kreditu s vjerovnicima koji su djelovali bez potrebnih odobrenja Hrvatske narodne banke. U tom je pogledu hrvatska vlada navela da su u razdoblju između 2000. i 2010. neovlašteni vjerovnici sklopili otprilike 3000 ugovora o kreditu u ukupnom iznosu od otprilike 360 milijuna eura. Taj je propis bio donesen kao *ultima ratio*, nakon što su se mnogobrojnim zakonodavnim aktima koji su mu prethodili neuspješno nastojale ukloniti posljedice takvih ugovora, što je opravdalo njegovu retroaktivnu primjenu. Dakle, navedenim su se propisom nastojali očuvati javni poredak, ugled i dobro funkcioniranje financijskog sektora te zaštititi slabija ugovorna strana i, osobito, prava potrošača.
- 69 S obzirom na zadane ciljeve nacionalnog propisa o kojem je riječ u glavnom postupku, valja primijetiti da, iako se hrvatska vlada poziva na pojam javnog poretka, ona ne navodi nijedan uvjerljiv element koji bi mogao biti obuhvaćen tim pojmom, a koji podrazumijeva, kao što se na to već podsjetilo u točki 67. ove presude, postojanje stvarne i dovoljno ozbiljne opasnosti koja utječe na temeljni interes društva, pri čemu razmatranja gospodarske prirode ionako ne mogu opravdati odstupanje na temelju članka 52. UFEU-a (vidjeti analogijom presudu od 21. siječnja 2010., *Komisija/Njemačka*, C-546/07, EU:C:2010:25, t. 51.).
- 70 Nadalje valja razmotriti u kojoj se mjeri ograničenja koja su sadržana u predmetnom uređenju ništetnosti mogu opravdati važnim razlozima u općem interesu u smislu sudske prakse navedene u točki 64. ove presude u pogledu razdoblja nakon 30. rujna 2015.
- 71 U tom pogledu valja navesti da se među važnim razlozima u općem interesu, na koje se pozvala Republika Hrvatska, nalaze razlozi koji su već priznati sudskom praksom Suda, kao što su pravila struke namijenjena zaštititi korisnika usluge (presuda od 25. srpnja 1991., *Collectieve*

Antennevoorziening Gouda, C-288/89, EU:C:1991:323, t. 14.), dobar ugled financijskog sektora (presuda od 10. svibnja 1995., Alpine Investments, C-384/93, EU:C:1995:126, t. 44.) i zaštita potrošača (presuda od 18. srpnja 2013., Citroën Belux, C-265/12, EU:C:2013:498, t. 38.).

- 72 Međutim, također valja podsjetiti na to da se opravdavajući razlozi na koje se država članica može pozvati moraju poduprijeti odgovarajućim dokazima ili analizom prikladnosti i proporcionalnosti odgovarajuće mjere koju je ta država članica donijela kao i preciznim elementima kojima se može potkrijepiti njezina argumentacija. Dakle, ako se država članica želi pozvati na cilj koji je prikladan za opravdanje prepreke slobodnom pružanju usluga koja proizlazi iz ograničavajuće nacionalne mjere, na njoj je da sudu pozvanom da se izjasni o tom pitanju pruži sve elemente s pomoću kojih se može uvjeriti da predmetna mjera doista udovoljava zahtjevima koji proizlaze iz načela proporcionalnosti (vidjeti analogijom presudu od 6. ožujka 2018., SEGRO i Horváth, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, t. 85.).
- 73 Međutim, budući da takvi dokazi ne postoje, valja utvrditi da se Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima očito prekoračuju granice onoga što je nužno za postizanje zadanog cilja jer se njime retroaktivnim, općim i automatskim pravilom propisuje ništetnost svih ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima koji su sklopljeni s neovlaštenim vjerovnicima, osim onih koji su u cijelosti ispunjeni.
- 74 Osim toga, valja primijetiti, poput Europske komisije, da je bilo moguće donijeti druge mjere, manje otegotne za slobodno pružanje usluga, kako bi se omogućili nadzor zakonitosti ugovora o kreditu i zaštita slabije strane, poput, među ostalim, propisa kojima se nadležna tijela ovlašćuju da po prijavi ili službenoj dužnosti djeluju u slučaju nepoštenih poslovnih praksi ili povrede prava potrošača.
- 75 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, učinak kojega je, među ostalim, to da su ugovori o kreditu i na njima utemeljeni pravni poslovi sklopljeni na državnom području te države članice između dužnikâ i vjerovnikâ s poslovnim nastanom u drugoj državi članici koji ne raspolažu odobrenjem koje nadležna tijela prve države članice izdaju za obavljanje njihove djelatnosti na njezinu državnom području ništetni od dana svojeg sklapanja, čak i ako su bili sklopljeni prije stupanja na snagu navedenog propisa.

Drugo pitanje

- 76 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita protivi li se članku 4. stavku 1. i članku 25. Uredbe br. 1215/2012 propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se u okviru sporova o ugovorima o kreditu s međunarodnim obilježjem, koji ulaze u područje primjene te uredbe, dužnicima omogućuje pokretanje postupka protiv neovlaštenih vjerovnika pred sudovima države na državnom području koje ti vjerovnici imaju svoje sjedište ili pred sudovima mjesta gdje dužnici imaju svoj domicil odnosno sjedište, a nadležnost za odlučivanje u postupku koji pokrenu navedeni vjerovnici protiv svojih dužnika ograničava samo na sudove države na državnom području koje ti dužnici imaju svoj domicil, neovisno o tome jesu li ti dužnici potrošači ili, pak, prodavatelji robe odnosno pružatelji usluga.
- 77 Uvodno valja primijetiti da se Uredba br. 1215/2012 primjenjuje na postupke pokrenute nakon 10. siječnja 2015. Budući da je glavni postupak pokrenut 23. travnja 2015. i da se on, s obzirom na postojeći pravni odnos među strankama glavnog postupka kao i njegovu osnovu i načine izvršavanja, odnosi na građansku i trgovačku stvar u smislu članka 1. stavka 1. te uredbe, ona se primjenjuje u ovom slučaju.

- 78 Kao što to proizlazi iz odluke o upućivanju zahtjeva, člankom 8. stavcima 1. i 2. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima dužniku se daje pravo odabira između sudova države na državnom području koje neovlašteni vjerovnik ima svoje sjedište i sudova svojeg domicila, a vjerovnik se mora obratiti sudovima domicila svojeg dužnika.
- 79 Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima primjenjuje se, u skladu sa svojim člankom 1. stavkom 1., na takve ugovore sklopljene u Hrvatskoj između dužnika i neovlaštenih vjerovnika, pri čemu se ne uzima u obzir svojstvo dužnika, odnosno je li riječ o potrošaču ili, pak, prodavatelju robe odnosno pružatelju usluga.
- 80 Budući da se članak 8. stavci 1. i 2. navedenog zakona primjenjuje i na sporove između prodavatelja robe ili pružatelja usluga, valja utvrditi da se njime odstupa od općeg pravila o nadležnosti iz članka 4. stavka 1. Uredbe br. 1215/2012, odnosno pravila o tuženikovu domicilu, jer se njime na sve dužnike proširuje područje primjene zaštitnih pravila o nadležnosti koja su utvrđena kao iznimka u članku 18. stavku 1. te uredbe jedino u korist potrošača.
- 81 Valja, pak, podsjetiti na to da nadležnost sudova države članice na državnom području koje tuženik ima svoj domicil predstavlja opće načelo u sustavu Uredbe br. 1215/2012. Tom se uredbom, i to samo kao odstupanje od tog načela, taksativno navode slučajevi u kojima tuženik može ili mora biti tužen pred sudom druge države članice (vidjeti u tom smislu presudu od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 27.). Zato, ako država članica u svojem nacionalnom zakonodavstvu propiše pravila o nadležnosti kojima se odstupa od tog općeg načela, a koja nisu propisana nekom drugom odredbom te uredbe, povređuje sustav uspostavljen navedenom uredbom i osobito njezin članak 4.
- 82 U pogledu članka 25. Uredbe br. 1215/2012, valja navesti da se njime pod određenim pretpostavkama priznaje legitimitet sporazumima o prorogaciji nadležnosti koje stranke sklapaju kako bi odredile sud države članice nadležan za rješavanje sporova koji su nastali ili mogu nastati u vezi s određenim pravnim odnosom. U tom pogledu valja primijetiti da iz članaka 17. do 19. Uredbe br. 1215/2012 proizlazi da se tim odredbama u načelu određuje nadležnost za rješavanje spora u vezi s potrošačkim ugovorom i da se, u skladu s člankom 25. stavkom 4. te uredbe, ugovorna odredba o prorogaciji nadležnosti ne može primijeniti na takav ugovor ako je suprotna odredbama članka 19. te uredbe.
- 83 Međutim, čini se da iz teksta članka 8. Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima proizlazi, a što je ipak na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri, da se pravila o nadležnosti koja se njime uspostavljaju primjenjuju neovisno o činjenici da su sporazumi o prorogaciji nadležnosti koji ispunjavaju zahtjeve iz članka 25. Uredbe br. 1215/2012 slobodno sklopljeni.
- 84 S obzirom na ta razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da se članku 4. stavku 1. i članku 25. Uredbe br. 1215/2012 protivi propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se u okviru sporova u vezi s ugovorima o kreditu s međunarodnim obilježjem, koji ulaze u područje primjene te uredbe, dužnicima omogućuje pokretanje postupka protiv neovlaštenih vjerovnika pred sudovima države na državnom području koje ti vjerovnici imaju svoje sjedište ili pred sudovima mjesta gdje dužnici imaju svoj domicil odnosno sjedište, a nadležnost za odlučivanje u postupku koji pokrenu navedeni vjerovnici protiv svojih dužnika ograničava samo na sudove države na državnom području koje ti dužnici imaju svoj domicil, neovisno o tome jesu li ti dužnici potrošači ili, pak, prodavatelji robe odnosno pružatelji usluga.

Treće pitanje

- 85 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 tumačiti na način da se dužnik koji je sklopio ugovor o kreditu radi izvođenja radova obnove nekretnine u kojoj živi u cilju, među ostalim, da u njoj pruža usluge turističkog smještaja, može smatrati „potrošačem” u smislu te odredbe.

- 86 Prije svega valja podsjetiti na to da se, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, pojmovi sadržani u Uredbi br. 1215/2012, a osobito oni iz njezina članka 17. stavka 1., moraju autonomno tumačiti, polazeći ponajprije od sustava i ciljeva navedene uredbe, radi osiguranja njezine ujednačene primjene u svim državama članicama (vidjeti u tom smislu presudu od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 28.).
- 87 Pojam „potrošač” u smislu članaka 17. i 18. Uredbe br. 1215/2012 treba usko tumačiti, uzimajući u obzir položaj te osobe u određenom ugovoru, u vezi s njegovom prirodom i svrhom, a ne njezin subjektivan položaj, pri čemu se jedna te ista osoba može smatrati potrošačem u okviru određenih transakcija, a gospodarskim subjektom u okviru drugih (vidjeti u tom smislu presudu od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 29. i navedenu sudsku praksu).
- 88 Stoga su samo ugovori koji su sklopljeni izvan svake profesionalne djelatnosti ili svrhe i neovisno o njoj, s jednim ciljem zadovoljavanja vlastitih pojedinačnih privatnih potrošačkih potreba, obuhvaćeni posebnim uređenjem predviđenim navedenom uredbom u području zaštite potrošača kao stranke koja se smatra slabijom, dok takva zaštita nije opravdana u slučaju ugovora kojeg je cilj profesionalna djelatnost (presuda od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 30. i navedena sudska praksa).
- 89 Ta posebna zaštita nije opravdana ni u slučaju ugovora kojem je, pa bilo to i u budućnosti, cilj profesionalna djelatnost, s obzirom na to da određena djelatnost ne gubi svoju profesionalnu prirodu samo zato što je riječ o budućoj djelatnosti (presuda od 3. srpnja 1997., Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, t. 17.).
- 90 Iz toga slijedi da se posebna pravila o nadležnosti iz članaka 17. do 19. Uredbe br. 1215/2012 u načelu primjenjuju samo ako svrha predmeta ugovora koji su stranke sklopile nije profesionalna uporaba predmetne robe ili usluge (vidjeti u tom smislu presudu od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 31. i navedenu sudsku praksu).
- 91 Konkretnije, Sud je u pogledu osobe koja sklapa ugovor s dvostrukom svrhom – odnosno za uporabu koja se jednim dijelom odnosi na njezinu profesionalnu djelatnost, a drugim dijelom na privatne svrhe – smatrao da se na tu osobu mogu primjenjivati navedene odredbe samo ako je veza između navedenog ugovora i profesionalne djelatnosti te osobe tako slaba da postaje marginalna pa stoga ima tek zanemarivu ulogu u kontekstu transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini (presuda od 25. siječnja 2018., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, t. 32. i navedena sudska praksa).
- 92 Na sudu koji je uputio zahtjev je da s obzirom na ta načela utvrdi može li se u okviru predmeta u kojem postupa A. Milivojević smatrati „potrošačem” u smislu članka 17. stavka 1. Uredbe br. 1215/2012. U tu svrhu nacionalni sud mora uzeti u obzir ne samo sadržaj, prirodu i svrhu ugovora nego i objektivne okolnosti koje su pratile njegovo sklapanje (presuda od 20. siječnja 2005., Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, t. 47.).
- 93 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev može uzeti u obzir činjenicu da A. Milivojević navodi da je predmetni ugovor o kreditu sklopila kako bi obnovila svoju kuću, među ostalim, radi uređenja apartmana za iznajmljivanje, pri čemu se ipak ne isključuje da je dio zajma bio upotrijebljen u privatne svrhe. U takvim okolnostima iz sudske prakse na koju se podsjeća u točki 91. ove presude proizlazi da se može smatrati da je A. Milivojević sklopila predmetni ugovor u svojstvu potrošača samo ako je veza između tog ugovora i profesionalne djelatnosti pružanja usluga turističkog smještaja tako marginalna i zanemariva da je očito da je taj ugovor u biti bio sklopljen u privatne svrhe.
- 94 S obzirom na ta razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti da članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti na način da se dužnik koji je sklopio ugovor o kreditu radi izvođenja radova obnove nekretnine u kojoj živi u cilju, među ostalim, da u njoj pruža usluge turističkog smještaja, ne može smatrati „potrošačem” u smislu te odredbe, osim ako je s obzirom na kontekst

transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini, veza između tog ugovora i te profesionalne djelatnosti tako slaba da je očito da se navedenim ugovorom u biti ostvaruju privatne svrhe, a što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Četvrto pitanje

- 95 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 24. točku 1. prvi podstavak Uredbe br. 1215/2012 tumačiti na način da postupak radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu i založne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora te radi brisanja hipoteke na nekretnini iz zemljišnih knjiga predstavlja postupak „čiji su predmet stvarna prava na nekretninama” u smislu te odredbe.
- 96 Iz teksta članka 24. točke 1. prvog podstavka Uredbe br. 1215/2012 proizlazi da sudovi države članice u kojoj se nekretnina nalazi imaju isključivu nadležnost za odlučivanje u postupcima čiji su predmet stvarna prava na nekretninama, neovisno o domicilu stranaka.
- 97 Kao što to proizlazi iz ustaljene sudske prakse Suda, izraz „čiji su predmet stvarna prava na nekretninama” mora se tumačiti autonomno radi osiguranja njegove ujednačene primjene u svim državama članicama (vidjeti u tom smislu presude od 3. travnja 2014., Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, t. 40. i od 17. prosinca 2015., Komu i dr., C-605/14, EU:C:2015:833, t. 23.).
- 98 Sud je također presudio da se odredbe članka 24. točke 1. prvog podstavka Uredbe br. 1215/2012 ne smiju tumačiti šire nego što to zahtijeva njihov cilj. Naime, učinak je tih odredaba taj da se strankama oduzima pravo na odabir suda, koje bi inače imale, i da su u određenim slučajevima tužene pred sudom koji nije sud domicila nijedne od njih (vidjeti u tom smislu presudu od 16. studenoga 2016., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, t. 28.).
- 99 Usto, Sud je pojasnio da isključiva nadležnost sudova države ugovornice u kojoj se nekretnina nalazi ne obuhvaća sve postupke koji se odnose na stvarna prava na nekretninama, nego samo one među njima koji istodobno ulaze u područje primjene navedene uredbe i kojima se, s jedne strane, određuju opseg, sadržaj, vlasništvo i posjed nekretnine ili postojanje drugih stvarnih prava na toj nekretnini te, s druge strane, osigurava nositeljima tih prava zaštita ovlasti u vezi s njihovim naslovom (presuda od 16. studenoga 2016., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, t. 30. i navedena sudska praksa).
- 100 Također valja podsjetiti na to da je, na temelju ustaljene sudske prakse Suda, razlika između stvarnog i obveznog prava u činjenici da stvarno pravo opterećujući tjelesnu stvar proizvodi učinke prema svima, dok se na obvezno pravo može pozvati samo protiv dužnika (presuda od 16. studenoga 2016., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, t. 31. i navedena sudska praksa).
- 101 U ovom slučaju u pogledu zahtjevâ za utvrđenje ništetnosti predmetnog ugovora i založne hipotekarne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku valja utvrditi da se oni temelje na obveznom pravu, na koje se može pozivati samo protiv tuženika. Stoga ti zahtjevi nisu obuhvaćeni područjem primjene pravila o isključivoj nadležnosti iz članka 24. točke 1. Uredbe br. 1215/2012.
- 102 Nasuprot tomu, u pogledu zahtjeva koji se odnosi na brisanje upisa hipoteke iz zemljišnih knjiga valja primijetiti da je hipoteka stvarno pravo koje proizvodi učinke *erga omnes* nakon što je osnovana u skladu s mjerodavnim pravilima u pogledu oblika i sadržaja određenima nacionalnim propisom.
- 103 Takav zahtjev, koji se odnosi na zaštitu ovlasti koje proizlaze iz stvarnog prava, obuhvaćen je isključivom nadležnošću suda države članice u kojoj se nekretnina nalazi na temelju članka 24. točke 1. prvog podstavka Uredbe br. 1215/2012 (presuda od 16. studenoga 2016., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, t. 41.).

- 104 S obzirom na tu isključivu nadležnost suda države članice u kojoj se nekretnina nalazi da postupa povodom zahtjeva za brisanje upisa hipoteke iz zemljišnih knjiga, u tom pogledu valja dodati da na temelju povezanosti, a u skladu s člankom 8. stavkom 4. Uredbe br. 1215/2012, taj sud ima i neisključivu sudsku nadležnost za odlučivanje o zahtjevima za utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu i založne hipotekarne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku jer su ti zahtjevi usmjereni protiv istog tuženika i mogu, kao što to proizlazi iz sadržaja spisa kojim Sud raspolaže, biti spojeni.
- 105 S obzirom na ta razmatranja, na četvrto pitanje valja odgovoriti da članak 24. točku 1. prvi podstavak Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti na način da postupak radi brisanja hipoteke na nekretnini iz zemljišnih knjiga predstavlja postupak „čiji su predmet stvarna prava na nekretninama” u smislu te odredbe, ali da tim pojmom nije obuhvaćen postupak radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu i založne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora.

Troškovi

- 106 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, učinak kojega je, među ostalim, to da su ugovori o kreditu i na njima utemeljeni pravni poslovi sklopljeni na državnom području te države članice između dužnikâ i vjerovnikâ s poslovnim nastanom u drugoj državi članici koji ne raspolažu odobrenjem koje nadležna tijela prve države članice izdaju za obavljanje njihove djelatnosti na njezinu državnom području ništetni od dana svojeg sklapanja, čak i ako su bili sklopljeni prije stupanja na snagu navedenog propisa.**
- 2. Članku 4. stavku 1. i članku 25. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima protivi se propis države članice poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se u okviru sporova u vezi s ugovorima o kreditu s međunarodnim obilježjem, koji ulaze u područje primjene te uredbe, dužnicima omogućuje pokretanje postupka protiv vjerovnika – koji ne raspolažu odobrenjem koje nadležna tijela te države članice izdaju za obavljanje njihove djelatnosti na njezinu državnom području – pred sudovima države na državnom području koje ti vjerovnici imaju svoje sjedište ili pred sudovima mjesta gdje dužnici imaju svoj domicil odnosno sjedište, a nadležnost za odlučivanje u postupku koji pokrenu navedeni vjerovnici protiv svojih dužnika ograničava samo na sudove države na državnom području koje ti dužnici imaju svoj domicil, neovisno o tome jesu li ti dužnici potrošači ili, pak, prodavatelji robe odnosno pružatelji usluga.**
- 3. Članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti na način da se dužnik koji je sklopio ugovor o kreditu radi izvođenja radova obnove nekretnine u kojoj živi u cilju, među ostalim, da u njoj pruža usluge turističkog smještaja, ne može smatrati „potrošačem” u smislu te odredbe, osim ako je s obzirom na kontekst transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini, veza između tog ugovora i te profesionalne djelatnosti tako slaba da je očito da se navedenim ugovorom u biti ostvaruju privatne svrhe, a što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.**

4. Članak 24. točku 1. prvi podstavak Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti na način da postupak radi brisanja hipoteke na nekretnini iz zemljišnih knjiga predstavlja postupak „čiji su predmet stvarna prava na nekretninama” u smislu te odredbe, ali da tim pojmom nije obuhvaćen postupak radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu i založne izjave koja je sastavljena po javnom bilježniku kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora.

Lenaerts

Prechal

Toader

Rosas

Ilešič

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourg u 14. veljače 2019.

Tajnik
A. Calot Escobar

Predsjednik Suda
K. Lenaerts